

SeniorNet Salem

Namnskick/ Hur var namnet?

3 februari 2022

Lil Sandin

Innehåll

SeniorNet Salem

- Traditioner
- Tilltalsnamn
- Kortnamn
- Flera förnamn
- Patronymikon/Metronymikon
- Släktnamn
- Soldatnamn
- Namnlagen
- Efternamnsbyte
- Länktips

Traditioner

SeniorNet Salem

- Äldste sonen fick som regel ärva farfars namn, andre sonen morfars, äldsta dottern ofta till mormors namn och andra dottern till farmors
- Samma namn återkommer i varannan generation under lång tid
- Att namnges efter en förälder/närstående härstammar från vikingatiden

Tilltalsnamn

SeniorNet Salem

- I äldre tider var endast ett namn tillräckligt – tilltalsnamnet
- Kopplade ihop namnet med platsen där personen bodde, t ex Lasse i Ekhult eller Brita i Slättfall
- Kopplade ihop namnet med en egenskap eller åkomma, t ex Blinda Stina eller Pär den halte (jmf Harald Blåtand, Harald Hårfager, Erik Läspe och Halte, Karl den döve, Sven Tveskägg)
- Kunde också förekomma tillsammans med patronymikon (Långe Måns Persson)

Kortnamn

SeniorNet Salem

- Kortform av förnamnet - mer regel än undantag

  Elisabet = Lisa/Lisbet, Katarina/Karin = Kajsa, Magdalena/Helena = Lena, Margareta = Greta, Maria = Maja, Kristina = Kerstin/Stina

  Johannes = Johan/Jan, Magnus = Måns, Mattias = Mats,

  Peder = Per

- Kortvarianter även i efternamn

  Olsson/Olsdotter (Olofs son/dotter) eller Ersson/Ersdotter

  (Eriks son/dotter)

Flera förnamn

- Att ge sitt barn flera namn började bland kungliga personer, men blev i mitten av 1700-talet även allt mer vanligt bland ”vanligt folk”
- Under senare delen av 1800-talet vanligt med 2 eller 3 förnamn och att man valde starkt tidsbundna modenamn på bekostnad av arvnamnen

Ulrika Eleonora
Adolf Fredrik
Lovisa Ulrika
Adolf Fredrik
Sofia Albertina
Sofia Magdalena
Gustaf Adolf
Karl Gustaf

Hedvig Elisabet Charlotta
Eugenia Bernhardina Desideria
Josefina Maximiliana Eugenia Napoleana
Karl Ludvig Eugen

Kärt barn har många namn…..

SeniorNet Salem

13 barn med 51 unika förnamn

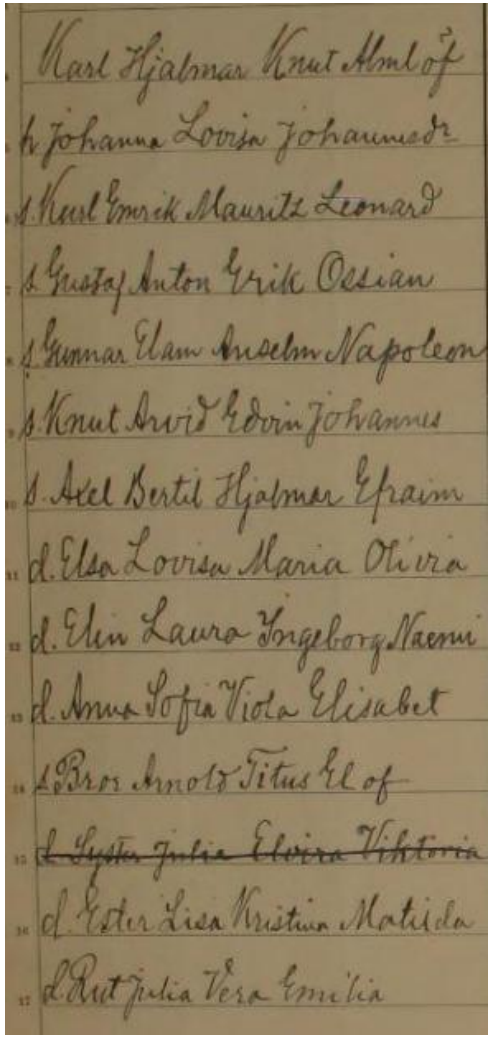

Samtliga barn som föddes i familjen fick 4 förnamn vardera. Totalt 52 namn till barnen och av dessa namn var 51 namn unika

Johan Göran Christian Christopher Lars Petter Michael

Selma Maria Elisabet Thyra Asta Anna Constantia Agnes Gerda Ester Barbro Margareta. Som om inte de tolv namnen var nog förärades hon dessutom ett litet patronymikon, Axelsdotter, och för att kröna det hela blev tilltalsnamnet det näst sista namnet, Barbro

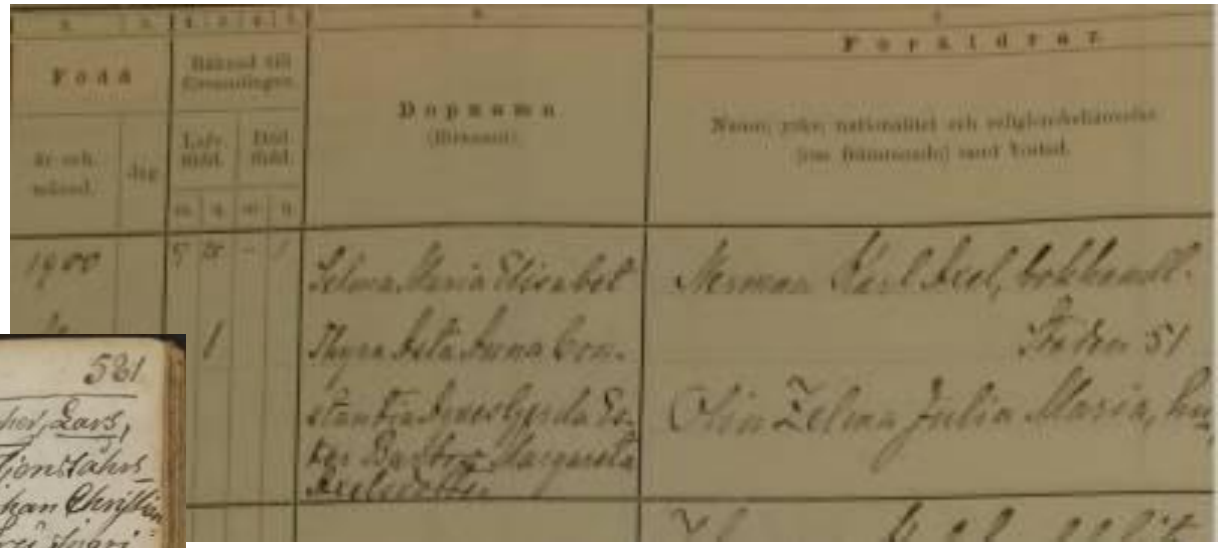

Hur många namn har du gett dina barn?

Patronymikon/Metronymikon

SeniorNet Salem

- **Patronymikon** = fadersnamn, bildas av faderns förnamn plus –son alternativt –dotter, t ex Peter får en son som döps till Nils och han kommer då att heta Nils - Peters son, vilket senare blir Nils Petersson
- En kvinna som gifte sig tog aldrig mannens patronymikon utan behöll sitt eget (hon var ju inte dotter till sin makes far)
- **Metronymikon** = modersnamn, bildas av moderns förnamn plus –son alternativt –dotter, t ex Annasson, Annasdotter, Karinsson, Karinsdotter
- 2 olika situationer; om modern var av ädlare ätt än fadern eller om barnet var ett resultat av en utomäktenskaplig förbindelse
- Under medeltiden var det inte ovanligt att moderns namn ingick i sonens

Patronymikon/Metronymikon forts

SeniorNet Salem

- I mitten av 1800-talet började allt fler flytta in till städerna och det blev svårt för bl a pastorsexpeditionerna att hålla reda på alla
- I städerna började man därför under 1800-talets andra hälft att frångå patronymikon
- Vanligast att man behöll senast använda patronymikon som sitt efternamn
- På landet levde patronymikon kvar ytterligare några decennier – men upphörde så småningom
- Allra först försvann användningen av –dotter, döttrarna fick samma efternamn som sina bröder

Patronymikon/Metronymikon forts

SeniorNet Salem

- I vissa trakter levde patronymikon kvar även i början av 1900-talet (Skåne, Dalarna och Hälsingland)
- Under medeltiden använde **alla**, rik som fattig, patronymikon, men det förändrades

Släktnamn

SeniorNet Salem

- **Adeln** var bland de första som redan på 1500-talet började använda släktnamn, inspirerade av utländska adelssläkter
- 1626 skapades Riddarhuset på initiativ från Gustav II Adolf och rikskansler Axel Oxenstierna och nu krävdes att alla släktingar av samma adliga ätt skulle ha ett gemensamt släktnamn
- Samtidigt behöll man även sitt patronymikon, t ex Gustaf Persson Banér
- Speciellt för 1600-talsnamnen är att de oftast var korta, ofta djurnamn t ex Björn, Oxe

Släktnamn forts

SeniorNet Salem

- Många gånger bildades det adliga släktnamnet från den heraldiska symbolen på deras vapensköld, t ex Uggla, Svinhufvud, Leijonhufvud
- De adliga namnen följer vissa mönster – vanligt med namn där ordet lejon, falk och svin ingår och även stjärna, kron, sköld, hjälm, gyllen
- Under 1700-talet blev det vanligt med tillägg av ”von” och ”af”
- Korta typiska adliga namn: Gedda, Bonde, Mörner, Piper, Ribbing, Wrangel
- Sammansatta typiska adliga namn: Adelsvärd, Ankarcrona, Björnstjerna, Gyllenkrok, Hammarskjöld, Månesköld

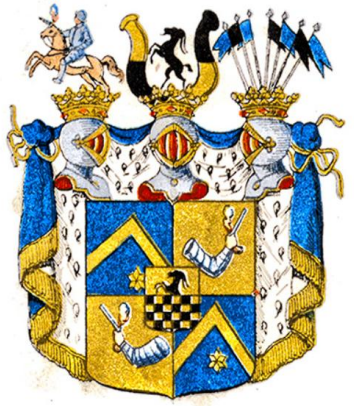

Stenbocks vapensköld

Släktnamn forts

SeniorNet Salem

- **Prästerna** anammade tidigt släktnamn
- Tidigare använde de förnamn i kombination med herr, t ex Herr Lars
- Under 1500-talet började prästerna att omvandla sitt patronymikon till en latinsk form för att kunna särskilja prästerna med samma förnamn; Magnus Petersson blev Magnus Petri, Eric Larsson blev Ericus Laurentii
- Prästerna kunde även använda födelseort eller ursprungsplats i sitt latinska efternamn, t ex Abraham från Ångermanland blev Abrahamus Angermannus, Anders Pålsson från Hälsingland blev Andreas Pauli Helsingius

Släktnamn forts

SeniorNet Salem

- **Borgarna** i städerna använde till en början patronymikon
- På 1600-talet började de främsta borgarna att ta sig släktnamn
- Från 1700-talets början var det nästan alla som flyttade in i städerna som tog sig släktnamn – av praktiska skäl - för att kunna särskiljas
- För att göra det ännu tydligare så använde man även sitt patronymikon, t ex Niclas Hansson Linck

Släktnamn forts

SeniorNet Salem

- **Bruksfolk** var också tidiga med släktnamn med associering till yrket; Hammarström, Jernberg (smeder)
- **Hantverkarnas** efternamn var ofta hämtade från namn som var förknippade med olika former i naturen och var ofta flerstaviga
- Trädet lind var ett vanligt inslag i hantverkarnamnen; Lind, Lindberg, Lindgren, Lindström, Lindblom
- Andra träslag förekom också; Almgren, Björk, Björkegren, Björkman Boklund, Gran, Ekman, Enkvist, Grankvist, Appelgren, Hägglund
- Blomberg och Rotman förekom om man t ex var trädgårdsmästare

Släktnamn forts

SeniorNet Salem

- Släktnamnen kunde ofta vara en omvandling av namnet på den by eller församling man levde i; t ex Molund efter byn Mo eller Ekstedt efter Ekeberga församling, Uppberg om man kom från Uppsala
- Ett annat sätt var att ta namnet efter någon naturföreteelse, t ex Sjödal, Berggren, Bäckmark
- En speciell grupp av släktnamnstagare var studenter
- En vanlig orsak till namnbyte var flytt inom Sverige
- En annan orsak till namnbyte var emigration och där amerikaniserades de kanske också; t ex så amerikaniserades Järnström till Armstrong

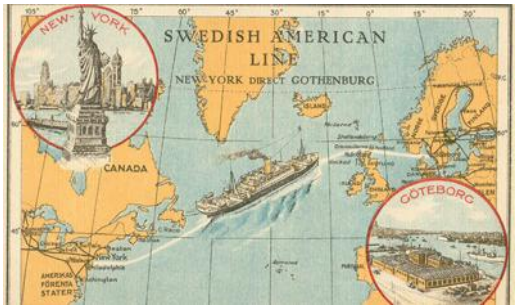

Soldatnamn

- **Soldatnamnen** blev vanliga i slutet av 1600-talet, även här pga att det var för många personer med samma namn
- För att kunna veta vem som skulle utföra en order så tilldelade kompanichefen soldatnamn

- Det var viktigt att soldatnamnet var unikt i kompaniet men fick förekomma i flera olika kompanier inom samma regemente
- Det man får tänka på som släktforskare är att soldatnamnen sen i sin tur ärvdes av den efterkommande rotesoldaten/knekten
- Soldatnamnet kunde användas som släktnamn av barn/barnbarn men vanligare att de använde patronymikon
- Soldatnamn blev inte släktnamn förrän i slutet av 1800-talet

Soldatnamn forts

SeniorNet Salem

- Egenskaper/Utseende: Modig, Rask, Snäll, Snygg, Hurtig, Munter, Strid, Stolt, Stark, Frisk, Frid, Nöjd, Sträng
- Växter: Alm, Björk, Blom, Lind, Palm
- Naturfenomen: Blixt, Dunder, Storm, Ström
- Djur: Bock, Falk, Hjort, Häger, Örn
- Väderstreck: Nord, Söder, West, Öst

- Mycket vanligt var även att soldatnamnet hade anknytning till namnet på roten (t ex roten Sundby, Södermanlands regemente har haft soldaterna Sund, Sundqvist, Sundström, Sundin m fl)

Namnlagen

SeniorNet Salem

- Vid utgången av 1800-talet fanns det inte några regler om vare sig förvärv av släktnamn eller om skydd för släktnamn i vidsträckt mening
- Undantag - ett begränsat skydd för adliga namn och om namnbyte för manskapet inom krigsmakten och för sjömän

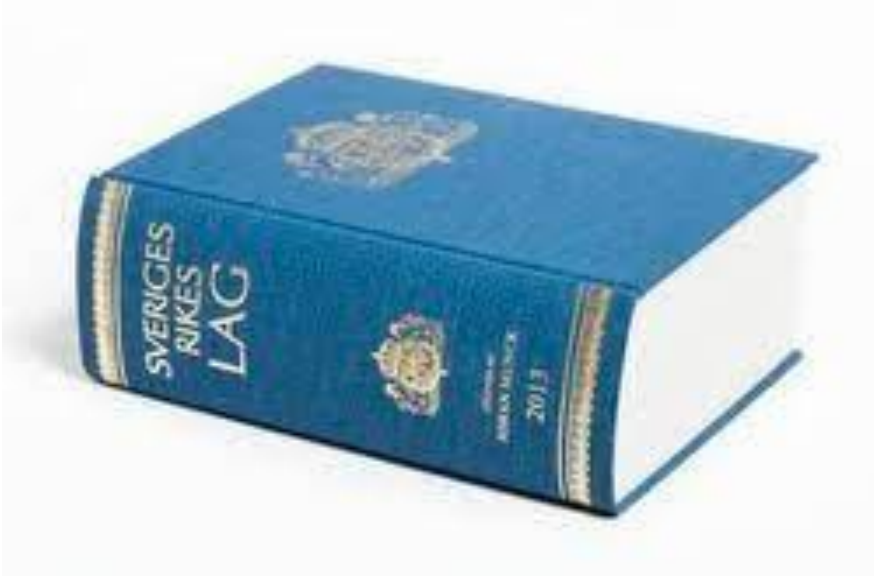

Namnlagen

SeniorNet Salem

- **1901** antogs den s k namnlagen, ett tillägg till förordningen om kyrkobokföring

  Därigenom infördes en spärr mot de fria namnbyten som tidigare förekommit i stor omfattning

  Fr o m nu tog hustrun makens efternamn då de gifte sig
- I **1963** års namnlag stadgades att alla svenskar skulle ha ett familjenamn och därmed förbjudet med patronymikon
- Med namnlagen från **1 januari 1983** fick man nu rätten att **efter särskild ansökning och prövning** använda patro- och metronymikon igen
- Med nuvarande namnlag från **1 juli 2017** blev det återigen tillåtet att använda patro- och metronymikon **utan några som helst förbehåll och utan prövning**

Efternamnsbyte

SeniorNet Salem

- Mellan åren 1920-1952 nybildades 64 000 efternamn och aktiviteten var särskilt hög 1941-1946 då 21 500 nya efternamn bildades. Det var oftast son-namnen som byttes bort
- Ville man inte ta något namn som redan fanns/funnits i släkten var namnbytarna tvungna att uppfinna nytt namn eftersom existerande släktnamn var skyddade
- Om namnbytaren hade svårt att själv uppfinna ett efternamn fanns hjälp att få, både från svenska staten och privata initiativtagare

...och nu ska vi skaffa oss ett nytt VACKERT NAMN
...ckrare släktnamn
billigast hos Namncentralen, S:t Eriksplan 5, Sthlm. T. 31 56 58 — 33 52 08.
Sveriges mest anlitade namnbyrå med över 50.000 original-namn. Byt namn nu, efterfrågan är större än någonsin. Förslag och upp-lysn. portofritt om denna tidn. nämnes eller annonsen insändes. Gör det genast. SKRIV!
Namn: .....
Bostad: .....
Postadr.: .....
Sv. D.

Namnannons från 1940-talet

Efternamnsbyte forts

SeniorNet Salem

TACK!

SeniorNet Salem

Länktips

- https://riksarkivet.se/namnskick
- https://www.rotter.se/faktabanken/personnamn/
- http://blog.arkivdigital.se/
- http://www.hhogman.se/namnskick_sv.htm
- https://www.isof.se/lar-dig-mer/kunskapsbanker/lar-dig-mer-om-personnamn-i-sverige/namn-och-namnskick
- https://slaktforskaren.se/slaktforskning/namnskick/
- https://heraldik.se/artiklar/lattsamt/namnskick-i-forna-tider/
- https://anforskning.wordpress.com/2018/11/26/namnskick-i-aldre-tider/
- http://slaktbloggen.blogspot.com/p/namnskick.html